

**ERASMUS PROGRAMININ KÜLTÜRLERARASI DİYALOG VE ETKİLEŞİM AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ
(ÖĞRETMEN ADAYLARIYLA NİTEL BİR ÇALIŞMA)***

**THE ASSESMENT OF ERASMUS PROGRAM IN TERMS OF INTERCULTURAL DIALOGUE
AND INTERACTION
(A QUALITATIVE STUDY WITH CANDIDATE TEACHERS)**

Aysin DEMİR
Semra DEMİR*****

Özet

Küreselleşen dünyada, her alanda olduğu gibi, eğitim alanında da uluslararası örgütlenmeler her geçen gün biraz daha artmaktadır. Söz konusu örgütlenmeler içinde en anlamlı olanı Avrupa Birliği Eğitim Programlarıdır. Bu programlar ile eğitim kalitesinin artırılması, eğitim sistemleri arasında farklılık ve uygulamaların yerinde görülmesi, eğitimin kültürler arası boyutunun güçlendirilmesi, çok kültürlülüğün ve çok dilliliğin sağlanması, ülke tanıtımına katkıda bulunulması amaçlanmaktadır. Sokrates, Erasmus gibi filozof adlarıyla bilinen Avrupa Birliği Eğitim Programları, farklı kültürlerden gelen gençlerin diyalog yoluyla kaynaşmasını sağlayarak, saygı, hoşgörü ve anlayış bilincinin oluşturulması ve geliştirilmesine destek olmaktadır. Etnik köken, dil, din, cinsiyet ayrımcılığının olmadığı ortamlarda, insan haklarına saygı çerçevesinde verilen eğitimler şüphesiz bireylerin barış kültürünü kazanmalarını açısından da oldukça önemlidir.

Bu araştırmanın amacı Erasmus öğrenci değişim programıyla eğitim sürelerinin bir kısmını yurtdışında geçiren Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencilerinin, içinde buldukları sosyal ve kültürel atmosfere ilişkin deneyimlerini tespit ederek, programın, evrensel kültürün oluşturulması ve geliştirilmesi açısından kendilerine ve topluma katkısı değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada, nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Araştırma verileri, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Erasmus Programı kapsamında Avrupa Birliği ülkelerinde bulunmuş olan öğretmen adaylarıyla; dil, yemek kültürü, barınma, ulaşım, boş zaman aktiviteleri, sınıf arkadaşları ve öğretim elemanları ile etkileşimleri konularında görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma verilerinin çözümlenmesi nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizine uygun olarak yapılmıştır.

Sonuç olarak bu çalışma, Erasmus programına katılan öğretmen adaylarının sosyo-kültürel etkileşim sonucu kişisel ve mesleki kazanımlarını ortaya koymaktadır. Kişisel gelişimin gözlendiği temalar; özgüven ve sorunların üstesinden gelme yeteneğinde gelişim, sorumluluk üstlenme kapasitesinde artış, pozitif düşünme eğilimi, önyargıların körelmesi, kendi kültürüyle ilgili farkındalık, kültürler ve dinler arası diyaloga yönelim olarak belirlenmiştir. Mesleki gelişim açısından ise programın katılımcılara faydası; mesleki özgüven gelişimi, diğer/farklı eğitim sistemlerini tanıma, yabancı dil seviyelerinde gelişme olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen adayları, uyum, etkileşim, yabancı dil öğrenimi, çok kültürlülük, kültürlerarasılık, Erasmus.

Abstract

In the globalizing world, the international organizations in educational field just like in other fields are gradually increasing. The most meaningful of all the organizations is the European Union Educational Programs. In the context of these programs, it is aimed that the quality of education is improved; the differences between the educational systems and the application of these systems are aptly identified; the cross-cultural aspect of education is strengthened; cultural variety is provided; learning of foreign language is supported; and last but not least, growth of country is contributed. The European Union Educational Programs named after the philosophers Socrates and Erasmus help the formation and improvement of respect, tolerance and sympathy by granting the socialization among young people that come from various cultural backgrounds via dialogues. Without doubt, in the environments where ethnicity, language, religion and sexual discriminations do not exist, the education that is given to these young people in the frame of respect to the civil rights is critically significant in the formation of peace culture in individuals.

The aim of this study is to evaluate the contribution of the students to their own lives in terms of the formation and development of universal culture, by means of determining both the positive and the negative ideas of the Erciyes University Educational Faculty students, who spent a few semesters abroad thanks to the international student exchange programs, concerning the social and cultural atmosphere in the countries they went.

In this study qualitative research method is used. Inputs and data are reached by applying semi-structured interview technique. Interviews are carried out with the students who went to European Union countries in the

* Bu çalışma II. Uluslar arası Eğitim ve Uyum Bağlamında Avrupalı Türkler Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Okt. Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi-Alman Dili Eğitimi

*** Yrd. Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

topics of language, food culture, accommodation, transportation, free time activities, class mates and their interactions with the instructors.

The analysis of the data is based on the content analysis that is one of the qualitative research techniques.

Finally this study emphasizes that Erasmus Program that brings some socio- cultural reciprocal influence in personal development of those participants who are all teacher candidates in selfconfidence improvement, the skill of overcoming troubles, more feeling of responsibility, being more optimist for the future, dulling of prejudices, consciousness about self culture, direction to open mind in dialogues among religions and cultures. And this program also contributes the participant regarding their own professional skills in confidence of teaching, being aware of other/ different educational systems, improvement of a foreign language to be more efficient in communication.

Key Words: Candidate Teachers, Adaptation, Interaction, learning of foreign language, Multiculturality, Interculturality, Erasmus.

GİRİŞ

Küreselleşen dünyada, her alanda olduğu gibi, eğitim alanında da uluslararası örgütlenmeler her geçen gün biraz daha artmaktadır. Söz konusu örgütlenmeler içinde en anlamlı olanı ise Avrupa Birliği Eğitim Programlarıdır. Bu programlar ile eğitim kalitesinin artırılması, eğitim sistemleri arasındaki farklılık ve uygulamaların yerinde görülmesi, eğitimin kültürler arası boyutunun güçlendirilmesi, çok kültürlülüğün sağlanması, ülke tanıtımına katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.

Kültür, insanların toplumsal bir grup içinde yaşam şekillerini, yani hayatlarını nasıl organize ettiklerini açıklayan soyut bir kavramdır (Eber, 2006). Sokrates, Erasmus gibi filozof adlarıyla bilinen Avrupa Birliği Eğitim Programları, farklı kültürlerden gelen gençlerin diyalog yoluyla kaynaşmasını sağlayarak, saygı, hoşgörü, anlayış ve barışın oluşturulması ve geliştirilmesine destek olmaktadır. Etnik köken, dil, din, cinsiyet ayrımcılığının olmadığı ortamlarda, insan haklarına saygı çerçevesinde verilen eğitimler şüphesiz bireylerin barış kültürünü kazanmaları açısından da oldukça önemlidir.

Modern toplumda öğretmenlerin, hem yetiştirilme yöntemleri ve hem de sınıf içi etkinlikleri değişmiş ve çeşitlenmiştir. Bu çeşitlilikle beraber öğretmenlerin rolleri de günümüzde hiç olmadığı kadar farklılaşmıştır (Duman, 1991). Avrupa açısından sınırların ortadan kalkması, dünya konjonktürü açısından ise artan küreselleşme hızı nedeniyle öğretmenlerin kendilerini değişen koşullar ve rekabete hazırlamaları gereklidir. Öğretmenlerin hızla değişen sosyal durumlardaki yaşama ve çalışma koşullarına ayak uydurabilmeleri için uluslararası uzmanlık ve yetiştirmişlik anlayışının yanı sıra küresel düşünceye yeterlikte de eğitilmeleri ve anlayış kazanmaları gerekir (Güven, 2001).

Öğrenme ve öğretme faaliyetinin, sosyal bağlam içerisinde ve etkileşim sonucunda gerçekleştiği göz önünde bulundurulduğunda, öğretmen adayları tarafından farklı kültürlerin analiz edilip değerlendirilmesinin, modern toplumun ihtiyaç duyduğu bireylerin yetiştirilebilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Modern toplumun bireylerinden özgüven sahibi olmaları, farklılıklara sahip bireylerle rahat ve empatik bir iletişim kurabilmeleri, toplumsal önyargılara karşı eleştirel düşünme becerilerini kazanmaları beklenmektedir. Bu sayede pasif alıcı bireyler yerine, aktif katılımcı bireyler yetiştirmek mümkün olacaktır.

İki binli yıllarda dünyanın her boyutunda küresel bir değişimin yaşandığı düşünüldüğünde, en önemli değişikliğin okul içi-sınıf içi süreçlerde meydana geleceği ve öğrenme ortamını etkileyeceği de bir gerçektir. Bu gelişmeler, öğretmenlerin alan bilgisi yanında, bilgiyi kullanma yöntemlerini bilen, toplumlar arası ilişkiler, hızlı karar alma, uyum, zamanı etkin kullanma gibi çok boyutlu özelliklere sahip bir meslek grubu olarak yetiştirilmesini gerektirir.

Bu çalışmanın amacı Erasmus Öğrenci Değişim Programıyla eğitim sürelerinin bir kısmını yurtdışında geçiren Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencilerinin, gittikleri ülkelerde içinde buldukları sosyal ve kültürel atmosfere ilişkin deneyimlerini tespit ederek evrensel kültürün oluşturulması ve geliştirilmesi açısından kendilerine ve topluma katkılarını değerlendirmektir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Öğretmen adaylarının bu programa katılım amaçları nelerdir?
- Program süresince buldukları ülkedeki insanların karakteristik özelliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?
- Buldukları ülkede günlük yaşam deneyimlerine dair düşünceleri nelerdir?

- d) Sosyo-kültürel etkileşimin kişisel gelişimleri açısından önemi nedir?
- e) Sosyo-kültürel etkileşimin mesleki gelişimleri açısından önemi nedir?

YÖNTEM

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu yöntem ne tam yapılandırılmış görüşmeler kadar katı ne de yapılandırılmamış görüşmeler kadar esnek (Karasar, 1995). Araştırmacıya çalışmada rahatlık sağladığı için bu teknik tercih edilmiştir.

Görüşmelerin tamamı araştırmacılardan biri tarafından yapılmıştır. İlk görüşme 10.02.2009 tarihinde, son görüşme ise 27.02.2009 tarihinde gerçekleşmiştir. Görüşmeler sırasında, görüşmecilere ifade serbestliği sağlamak, görüşmeyi belirli bir süreyle sınırlamamak ve anlaşılmayan soruları açıklamak suretiyle derinlemesine bilgi toplanmaya çalışılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmada Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören ve Erasmus Öğrenci Değişim Programı ile Avrupa ülkelerine eğitim almak üzere giden 12 katılımcı ile görüşülmüştür. Araştırmaya 9 kız, 3 erkek öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden 5'i Avusturya'ya, 4'ü Danimarka'ya, 3'ü Yunanistan'a gitmiştir. Bu öğrencilerden 5'i İngilizce, 3'ü Matematik, 2'si Fen Bilgisi, 2'si Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümlerinde okumaktadırlar.

Veri Toplama Aracı ve Süreci

Görüşme formunda yer alan soruların oluşturulmasında, Erasmus programına katılan öğretmen adaylarıyla yapılan ön görüşme ve uygulanan açık uçlu anket sorularına verilen cevaplar ile birlikte ilgili literatür dikkate alınmıştır. Görüşme formu, soruların birbirini desteklemesi ve istenilen veriyi sağlama noktasında yeterli olması açısından iki uzman tarafından incelenmiştir. Bu incelemenin sonunda, görüşme formuna, araştırmacılar tarafından, daha ayrıntılı ve odaklı bilgi elde edebilmek amacıyla, sondaj soruları eklenmiş ve forma son şekli verilmiştir. Pilot görüşme sonunda yapılan düzenleme ile soruların açık ve anlaşılır olup olmadığı kontrol edilmiştir. Görüşmeler için bir açıklama hazırlanmış, açıklamada araştırmanın amacı ve çalışmanın nasıl gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Verilerin kaydedilme işlemi ses kayıt cihazı kullanılarak yapılmıştır.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Veri analizi işlemlerinde, öncelikle, ses kayıt cihazı ile kaydedilen görüşmeler bilgisayarda hazırlanan görüşme döküm formuna görüşmeci-görüşülen sırasıyla aktarılmıştır. Görüşme döküm formunun sol yanına betimsel indeks, sağ yanına görüşmeci yorumu, sayfanın alt kısmına ise genel yorumlar yazılmıştır.

Bu çalışmada görüşme yoluyla elde edilen veriler, içerik analizi yöntemiyle incelenmiş ve yorumlanmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizine göre nitel araştırma verileri dört aşamada analiz edilir; Verilerin kodlanması, temaların bulunması, verilerin kodlara ve temalara göre organize edilmesi ve tanımlanması, bulguların yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Bu çalışmada veriler toplanmadan önce hem temalar hem de temalar altında yer alabilecek kavramlar düzeyinde bir kod listesi oluşturulmuş, bu sayede toplanan verilerin kodlanma işlemi daha kolay gerçekleştirilmiştir. Veri analizinin son aşamasında ise elde edilen bulgular açıklanmış, yorumlar ve sonuçlar sunulmuştur. Araştırma verilerinin sunumunda katılımcılara verilen kodlardan yararlanılmış ve bazı görüşlerden doğrudan alıntılar yapılarak yorumlar desteklenmiştir. Katılımcı görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılarda önce kod verilmiş, sonra görüşü italik olarak yazılmış ve parantez içinde satır numarası yer almıştır.

Araştırmanın iç geçerliğini ve güvenilirliğini artırmak için *üye denetimi* yöntemi uygulanmıştır. Üye denetimi, hakkında araştırma yapılan ve verileri sağlayan kişilerce gerçekleştirilen denetim olup, analize geçmeden önce, görüşmenin yazılı halinin, görüşmeciye verilerek kaydın doğruluğunun denetlenmesi ile gerçekleştirilir (Punch, 2005). Bu doğrultuda ses kayıt cihazına kaydedilen görüşmeler,

görüşme döküm formuna aktarıldıktan sonra, görüşmecilere sunulmuştur. Görüşmeci onayını takiben veriler analiz edilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın bulgularını oluşturan 5 temanın altında yer alan alt-temalar bulunmaktadır. Aşağıda görüşmeler sonunda düzenlenen 5 tema yer almaktadır.

- a) Programa katılma amaçları.
- b) Buldukları ülkedeki insanların karakteristik özellikleri.
- c) Buldukları ülkede günlük yaşama uyum.
- d) Sosyo-kültürel etkileşimin kişisel gelişime katkısı.
- e) Sosyo-kültürel etkileşimin mesleki gelişime katkısı.

Programa Katılma Amaçlarına İlişkin Görüşleri

Öğretmen adaylarına bu programa katılma amaçları sorulmuştur. Görüşmeciler bu soruya büyük bir çoğunlukla (9 kişi) farklı ülkeleri görmek ve farklı kültürleri tanıma isteği olarak cevap vermiştir. Ayrıca öğrencilerin, yabancı dillerini geliştirmek (4), kendilerine akademik katkı sağlamak (3) ve özgüvenlerini geliştirmek (2) amacıyla da bu programa katıldıkları belirlenmiştir.

Görüşmecilerden Ö5, *amacım farklı bir dil, farklı bir ülke, farklı bir kültür görmektir. (st. 21)*. Ö12 ise *Çok kültürlü bir ortamda yaşamayı merak ediyordum. Avrupalıları merak ediyordum. (st. 3-4)*. Şeklinde amacını ifade etmiştir. Ö1, *açıkçası dilimin biraz daha konuşmaya yönelik gelişmesiydi amacım. Ayrıca orada eğitim bilimleri derslerini İngilizce almıştık. Öğretmen-öğrenci ilişkisi, sınıftaki durumlar, bunları hep İngilizce gördük... İkinci bir dilin gerekliliğini de anladım (st 59-63)* şeklinde görüş bildirmiştir. Ö8 ise, *benim gitme amacım, birincisi aslında kendime tam bir güven gelmesiydi ikincisi de akademik olarak bana bir şeyler katacağını düşünüyordum. (st. 115-117)*. Ö4, *Benim gidiş amaçlarımdan biri şuydu; iyi bir öğretmen olacağım dedim kendi kendime ve öğrencilerime model olabilecek bir insan olmak istedim. Mesela ben yurtdışını görmüş, oradaki insanlarla iletişimde bulunmuş biri olarak öğrencilerime iyi bir model olacağım, öğrencilerim de hep bir adım önde olacak. Benim hiç böyle bir öğretmenim olmadı ama ben öyle olursam öğrencilerim de hep benden bir adım ötede olacak (st. 57-61)*.

Avrupa Birliği dillerinin öğretiminde kalitenin artırılması ve kültürler arası bilincin geliştirilmesi, Avrupa Birliği Eğitim Programlarının temel amaçlarından (Socrates Başvuru Rehberi, 2000: 52). Araştırma bulguları, programın amaçlarıyla tutarlılık göstermektedir.

Buldukları Ülkedeki İnsanların Karakteristik Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Yapılan görüşmelerde katılımcılara gittikleri ülke insanının özelliklerine ilişkin düşünceleri sorulmuştur. Verilerden elde edilen bulgulara göre, katılımcıların yarısına yakını (5), *yardımseverlik* vurgusunda bulunmuştur. Bunun yanı sıra, Avrupa insanının *selamlaşmaya önem verdiği, sportif aktivitelere, öğrenmeye mutlaka zaman ayırdığını ve yaşam dolu olduğunu* belirtmişlerdir. 7 görüşmeci, *kurallara uyma* konusunda oldukça dikkatli olduklarını ve 4'ü ise kurallara uymayanlarla ilgili olarak bireyler arası bir denetim mekanizması olduğunu fark ettiklerini belirtmişlerdir. *Planlı yaşam (3)*, *temizlik, kibarlık, dinin günlük hayatı bağlayıcı nitelikte olmaması, aile bağlarının kuvvetli olmaması ve Türklere karşı önyargılı olma, bireysellik* de katılımcılar tarafından belirlenen özellikler arasında yer almaktadır. Bu özellikler dile getirilme önceliğine göre aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

Ö2 *kodlu katılımcı, önyargılarla gitmiştik oraya fakat oradaki insanların bize çok benzediğini, gerçekten çok misafirperver olduklarını ve cana yakın sıcakkanlı insanlar olduklarını gördüm. Ben onları bizim gibi görüyorum bizim gibi sıcakkanlı insanlar. (st. 3-6)*.

Ö3, *Çok yardımseverlerdi (st.15)*. Ö5, *insanlar yardımsever ama bir o kadar da bireylerarası mesafe var... Almanca ödevlerimiz oldu onlarda yardımcı oldular; çeviride olsun başka şeylerde olsun. Hocalar çok tolerans gösteriyorlar zaten (st.2, 99, 100)*. Ö8, *Misafirperverler, ihtiyaç durumunda yardım ettiler, yani halk pek İngilizce bilmemesine rağmen sizin yabancı olduğunuzu anladığı an vücut dilini de kullanarak yardımcı olmaya çalışıyordu. Bu anlamıyla bunu Türkiye'de de görebiliyorsunuz. (st. 2-5)*. Ö9, *ülke insanı öncelikle kibar ve yardımsever, ancak dayanışma kendi aralarında da pek yoktu. (st. 2)*. Ö12, *ev sahibi ülke olduklarını bize hissettirdiler. (st.43)*. Katılımcıların, Türk Kültürüne dair özellikler

arasında ilk sıralarda yer alan yardımseverlik ve misafirperverlik konusuna, ifadelerinde öncelik verdikleri gözlemlenmiştir. Kültürlerarası benzerliklerden ziyade farklılıkların dikkat uyandırmasına ve daha çok sayıda farklılıklara değinilmesine rağmen, görüşmeciler dile getirme önceliğini benzerliklere tanımışlardır.

Selamlaşma davranışı ile ilgili olarak Ö1 kodlu katılımcı, *okulda beni tanımayan birçok insan bana selam veriyor. Sokakta yürüyoruz, selam veriyorlar tebessüm ediyorlar, biz Türk'üz biz yabancıyız, biz kendimizi çekiyoruz ama onlarda böyle bir şey yok tanısın tanımasınlar selam veriyorlar, Bu çok güzel bir şey gerçekten(st.10–12). Ö6 kodlu görüşmeci ise, *orda herkes birbirini gördüğünde hemen selam veriyordu.(st. 20.) Ö10,, herkesin birbirine selam vermesi, çok sevimli gelmişti bana, trafikte, yolda, evden çıkıp okula giderken, çok kişi selam veriyordu hiç tanımadığı halde (st. 9–11). Katılımcıların bu ifadelerinden, ilk günlerde yabancılık hissettikleri, çekingen davrandıkları, ancak halkın bu olumlu davranışının uyum sürecini kolaylaştırıp kısalttığı sonucuna ulaşılabilir. Ancak bildirilen görüşlerden iletişimin, selamlaşmanın ötesine geçmediği, genel olarak toplumda bireylerarası mesafenin hakim olduğu dikkat çekmiştir.**

Kurallara uyma davranışı konusunda Ö6, *çok temiz, çok düzenli, herkes kurallara uyuyor özellikle polisler olmasa bile diğer vatandaşlar seni uyurabiliyor, (st. 29–30). Ö12, kurallar insanların yaşam biçimini belirliyor. Yabancılar da belki de kendi ülkelerinde uymayacakları kurallara orda uyuyorlar. Hayatın akışı düzenli olduğu için insanlar da bu düzene ayak uydurmak zorundalar. Bu düzenlilik ve kurallı yaşam aile yaşantılarına da yansıyor (st. 7–13).*

Aile yanında kalan katılımcılar gittikleri ülkeye özgü aile yaşantısını da yakından gözlemleme olanağı bulmuşlardır. Ailede her bireyin kendi programı doğrultusunda, düzenli ve planlı hareket etmesi, ilgilerini çeken özelliklerden olmuş, aile içi ve toplumsal hayatın birbirine yansıdığı sonucuna varmışlardır.

Programlı yaşam konusunda Ö7, *Çok programlılar. Ajanda kullanıyorlar. O defteri ellerine aldıklarında hayatları programlanıyor bizdeki gibi değil. Üniversitede bile çıkarıp ödev defterine ödevlerini yazıyorlardı. Mesela biz üniversitede ödevleri yazmıyorduk, yani çok düzenlilerdi. O açıdan bana da örnek oldular diyebilirim, (st. 51–59). Katılımcılar ajanda kullanımının Avrupalının programlı hayatında vazgeçilmez bir alışkanlık olduğunu fark etmiş, program süresince kendileri de bu alışkanlığı edinmişlerdir. Görüşmelerde, gittikleri ülkede etkileşim sonucu kazandıkları ve dönünce devam ettirdikleri alışkanlıklar arasında ajanda kullanımı ve programlı yaşamın ilk sıralarda yer aldığı belirlenmiştir.*

Ülkedeki Günlük Yaşama Uyum Konusunda Görüşler

Katılımcılara buldukları ülkede uyum problemi yaşayıp yaşamadıkları; dil, yemek kültürü, ulaşım, barınma, kültürel farklılık, çevre düzeni ve zaman yönetimi çerçevesinde sorulmuştur. Görüşleri alınan öğrencilerden 7'si dil problemi yaşadığını, 3 öğrenci yeme-içme konusunda, 1 öğrenci ise ulaşımında problem yaşadığını dile getirmiştir. Bunun yanı sıra öğrencilerin çoğunluğu herhangi bir problemle karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir.

Dil problemi yaşayan katılımcılardan Ö2, *Yunanca çok farklı bir dil, çok ağır bir dil. O yönden sıkıntılar çektim fakat Yunanca kursuna başlamıştık. Yunanca öğrendikçe bu sıkıntılarımız azaldı, (st.8–10). Ö8, evet dil problemi yaşadım şöyle ki, Yunanlıların İngilizce telaffuzları oldukça farklı. Şu da var Türkiye'de okullarda pratik İngilizce eğitiminin verildiğini düşünmüyorum. Pratiğe gelince çok büyük hüsrana yaşadım. Bir buçuk ay falan konuşamadım, (st. 46–50). Ö10, Dil problemi yaşadım evet. Almancaydı konuşulan dil, o yüzden biraz daha Almanca temel olarak gitmeyi istedim, (st. 22–24).*

Yemek kültürü konusunda Ö2, *Hayır pek sorun yaşamadım. Yemek kültürleri bize çok benziyordu, tek sorun domuz eti idi. Her aldığımız şeyde domuz eti var mı diye bakıyorduk, (st121–122). Ö3, ben mesela domuz eti yemiyorum. Bu açıdan biraz sıkıntı oldu. Öğrencilerin menülerinde genellikle domuz eti çıkıyordu. Bu açıdan zorluk çektik. Ö6, alkol ya da domuz eti kattıklarını düşündüğümüz için sorun oldu evet, (st. 44–45). Ö11, domuz farklı isimlerle anılıyordu. Üç dört farklı isimle. Hangi yiyeceklerin içinde olduğunu bilemiyordum. Bu nedenle tedbirli davrandım. Peynir gibi süt ürünlerinde de yağın olduğunu düşünerek yemedim, (st. 17–18). Katılımcı ifadelerinden yemek kültürü ile ilgili genel anlamda bir problem yaşamadıkları, ancak domuz etiyle ilgili kaygı taşıdıkları anlaşılmaktadır.*

Ö4, *Staja giderken ben ulaşımında biraz sorun yaşadım. (st.68). Ö12 ise, Ulaşım çok düzenliydi, trafik kurallarına uyum dikkat çekiciydi, sadece ceza uygulamaları değil toplumsal baskının da yaptırım gücü vardı, herkes kurallara uyarken sizin uymamanız olmuyor hem halk da yanlışlarda uyarma hakkını kendinde görüyor, (st.70- 72).*

Ö3, *Ulaşım rahattı zaten küçük bir şehirde kaldım. Sabah 6'dan gece 11'e kadar istediğiniz saatte otobüs bulabilirsiniz ve de taksiler çok ucuzdu (st.71-72). Ö6, Çok temiz çok düzenli herkes kurallara uyuyor, özellikle polisler olmasa bile diğer vatandaşı seni uyurabiliyor. (st. 30).*

Ö12, *hiç problem yaşamadım. Ev sahibi ülke olduklarını bize hissettirdiler. Çok özen gösterdiler bize. İlk günlerde bize garip gelen şeyler gün geçtikçe garip görünmedi. Örneğin genellikle öğlen herkes yemek için yanında bir şeyler getiriyordu. Ama paylaşma yoktu. İki elması olsa birini yanındakine teklif etmiyordu. Arkadaşıma maç bileti ismarlamıştım bir gün şaşırmıştı... Belki de bunu özel hayata müdahale olarak görüyorlar,(st. 43-50).*

Grosch, Gross ve Leenen (2000) kültürün, büyük bir insan grubu için geçerli olan algı sistemi ve kültürlerarası iletişim yetisinin ise bireyin kültürel keşişim noktalarında bağımsız, duyarlı, etkili ve uyumlu davranma yeteneklerinin bütünü olarak tanımlanabileceğini ifade etmişlerdir.

Buna uygun olarak Erasmus öğrencilerinin ilk günlerde kültür şoku yaşadıkları, daha sonra ise insan davranışlarını, kültürel özellikler çerçevesinde tüm boyutlarıyla yorumlama becerisi kazandıkları, karşılaştıkları durumları toplumsal ve bireysel farklılıkları dikkate alarak anlamlandırdıkları tespit edilmiştir. Kazandıkları bu beceri sayesinde, bu durumları “doğru ya da yanlış” olarak nitelendirmek yerine “farklı” sıfatını tercih ettikleri, anlamaya çalıştıkları ve saygı gösterdikleri gözlenmiştir. Ayrıca katılımcıların kültürlerarası benzerlik ve farklılıkları yorumlarken yaşadıkları gelişim sürecinin kendi kültürleriyle de ilgili farkındalık yarattığı öne sürülebilir.

Sonuç olarak görüşmecilerin genel anlamda günlük hayata adaptasyon konusunda fazla sorun yaşamadıkları ancak ilk planda önemli ölçüde dil problemi yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Bunun nedeninin, katılımcıların hepsinin dil bölümü öğrencisi olmaması ve öğrendikleri yabancı dilin pratikte uygulanabilirliğinin sınırlı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. İngiltere’de yüksek öğrenim gören Çinli öğrencilerin, kültürlerarasılık problemleriyle ilgili yapılan bir çalışmada da Gu (2009), Çinli ve diğer yabancı öğrenciler için dilin bariyer niteliği taşıdığını, özellikle duyduğunu anlama konusunda öğrencilerin problem yaşadıklarını tespit etmiştir. Ayrıca aynı çalışmada, yabancı öğrencilerin ilk planda kültürel adaptasyonla ilgili düş kırıklığı yaşadıkları, ancak akademik çevreye uyum ve eğitimle ilgili sorunların daha kolay üstesinden geldikleri vurgulanmıştır.

Sosyo-Kültürel Etkileşimin Kişisel Gelişime Katkısı Hakkında Görüşler

Sosyo-kültürel etkileşimin katılımcıların kişisel gelişimine olan katkısı çerçevesinde, görüşmeye katılan öğrencilerden 6’sı özgüvenlerinin geliştiğini, 5’i döndükten sonra daha planlı yaşam ve zaman yönetimi konusuna özen göstermeye başladıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca 5 öğrenci, hem kendilerine hem başkalarına karşı hoşgörü kazandıklarını, önyargılarından arındıklarını, gelecek planlarında değişiklik yaptıklarını, dünya görüşlerini değiştirdiklerini belirtmişlerdir. 4’ü buldukları ülkede sportif aktivitelere katıldıklarını, bu alışkanlıklarını geldikten sonra da devam ettirdiklerini ve çok yönlü yaşadıklarını bildirmişlerdir. Bazı öğrenciler de doğaya daha fazla ilgi duymaya başladıklarını fark etmişlerdir. Ö10, *kodlu öğrenci, kendi başıma, farklı bir ülkede hiç kimseyi tanımadan yaşadıkça insanın kendine güveni artıyor. Onun dışında farklı bir dilde kendini ifade etmen farklı insanlarla bir arada yaşayabilmen, insanın vizyonu genişliyor gerçekten, (st.106-108) Benim doğaya olan ilgim arttı. Benim gittiğim yer küçük bir yerd ve hiçbir apartmanın olmadığı hani insanların çiftliği vardı. Doğa yürüyüşü yapmak boş zamanlarımda mesela bisiklet kullanmak çok zevkliydi, (st.113-116). Ö4 kodlu öğrenci, genelde bize Avrupalılar soğuk insanlar derler ama gittiğimde fark ettim ki 7’den 70’e herkes gülüyor, dışarıdaki birine gülümseme gibi hiçbir alışkanlığım yoktu ama buraya geldiğimde fark ettim ki hep ağzım kulaklarımda, evet selam veriyorum, (st. 38-40). Bu ve benzeri katılımcı ifadelerinden kültürlerarası etkileşim ile önyargıların ortadan kalktığını görmek mümkün. Kartarı (2006) da kültürlerarası etkileşim içindeki bireylerin, iletişim sürecine ilk planda bireysel-psikolojik koşullarını, sosyo-kültürel niteliklerini, dillerini, sembollerini, algı ve yorumlama kalıplarını, önyargılarını ve basmakalıp düşüncelerini eklediklerini belirtmektedir.*

Birçok katılımcının dikkatini çeken planlı yaşam konusunda Ö4 kodlu öğrenci, *planlamaya o kadar alıştım ki önceden günlere bakardım şimdi haftalara bakıyorum şu an 47. haftadayız, şu an 48. haftadayız diye (st. 36–37). Ö5, hocam çok zamanlı çalışıyorlar. Gerçekten çok planlı yani zaten not defterleri oluyor, gün gün ajandaları. Mesela bu alışkanlığımı da edindim ben orada (st. 75). Ö4, bu deneyimde en çok kendisine katkı sağladığını düşündüğü durumu “Dünya görüşüm çok değişti benim. Fark ettim ki sadece evet hayır yok artık olabilir de var seçenekler arasında yani hoşgörü” (st.49) şeklinde açıklıyor. Ö8, Türkiye’de hep olumsuz açıdan yaklaşım var olaylara. Aslında hayat böyle değil, daha çok olumlu düşünmek zorundasın. Böyle düşündüğünüz zaman ancak yaptığınız şeylerde başarılı olabiliyorsunuz ve hayattan zevk alabiliyorsunuz. Bu anlamıyla aslında ben pek mutlu yaşayan biri değildim. Ama şimdi farkında olmadan, kendime mutlu bir tarz oluşturdum. (st.127–130), şeklinde görüş bildirirken, hem kendisiyle hem çevresiyle ilgili farkındalıklarını paylaşmakta hem de kendi duyuş ve düşünüş sistemindeki değişikliği dile getirmektedir.*

Ö7, *Kendi ilgi ve yeteneklerimi kendimce bulamaya çalıştım. Mesela daha önce belki de farkında değildim neyle ilgilendiğimin, neye ilgim var yeteneğim var bunu daha çok gözlemler oldum. Kendimi daha çok anlamaya başladım (st.65–66)* şeklinde kendisiyle ilgili bir farkındalık kazandığını belirtmektedir.

Çok kültürlü ortamlarda eğitimin kişisel gelişime katkısı daha çok, kendini tanıma, öz benliğin gelişmesi ve etnik kimliği ile gurur duyma, ama aynı zamanda gerek kendi kültürü gerek farklı kültürlerle ilgili abartma, çarpıtma ve yanlış anlama durumlarının ortadan kalkması şeklinde kendini gösterir (Gay, 1994). Bu tespite uygun olarak, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının tamamına yakınının farklı kültürlerle karşı önyargılar içinde oldukları ancak program sonrası bu önyargıların ortadan kalktığı belirlenmiştir. Aynı şekilde katılımcılar gittikleri ülkelerde etkileşimde buldukları insanların da Türklere karşı önyargılara sahip olduklarını ancak onların da bu etkileşimin sonunda zihinlerindeki Türk imajını değiştirmeye başladıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda Ö5, *Benim staj hocam bana şunu dedi: “sen bizim gözümüzdeki Türk imajını çok değiştirdin”. Yani o da tabii çok ayrı bir mutluluktan benim için. Çünkü ilk oraya giden Türk benim ve de çok yanlış şeyler biliyorlar Türklere hakkında (st.136–140). Basında Türkiye imajını analiz etmiş olduğu çalışmasında Gür (2006), Türklere dair imajın klişelere, eksik bilgilere ve yanlış anlamalara dayandığını ifade etmektedir. Erasmus öğrencilerinin bireysel girişimleriyle bu klişelerde değişim yaşanacağı düşünülmektedir.*

Programa katılan görüşmecilerin tamamına yakınının Türk kültürünü tanıtmaya çabası içinde olduğu, bunu da Türkiye hakkında bilgi vererek, Türkçe öğretmek ve Türkiye’den götürdükleri hediyeleri vererek gerçekleştirdikleri belirlenmiştir. Ö3 kodlu öğrenci programın ilk günlerinde, bu konuyla ilgili olarak yaşadıklarını şu cümlelerle dile getirmektedir. *Biz ilk gittiğimizde diğer Erasmus’lu arkadaşlarımızla tanıştığımız ilk gece Avrupa’nın daha iç kısmından ve kuzeyden gelenler Türkiye ile Arabistan’ı kıyaslasana diye soruyorlardı. Artık en sonunda şunu gördüler Türkiye’de dini değerleri yaşamak bir seçim doğrultusunda oluyor Arabistan ve İran’dan farklı olarak (st. 24–27). Bu ifadelerden anlaşıldığı gibi karşılıklı etkileşim, kültürlerin tanınmasında, yanlış imajların silinmesinde ve önyargıların ortadan kalkmasında önemli bir rol üstlenmektedir.*

Dinler arası diyaloga yönelim noktasında değerlendirildiğinde ise katılımcılardan Ö4, *Ben orada hatta kiliseye de gittim arkadaşlarımla hocam. Görmek istedim farkı ne diye ve arkadaşlarımla şaşırılmışlardı. Yani sen işte Müslüman’sın nasıl kiliseye girersin. (st. 131–133). Ö8 kodlu öğrenci programın dinler arası diyaloga olan katkısını şöyle dile getirmiştir: *Hıristiyanlar adına hiç bir şey bilmiyordum, bilmiyordum, artık Hıristiyanlığın Avrupa’da ne kadar yaşandığı konusunda çok şey öğrendim... Onlar da benzer şekilde önyargılarından kurtuldular. En kötü yani Türkiye’de hala Arap harflerinin kullanıldığı gibi bir düşünce vardı. Bunu kırdık öncelikle. Bu anlamıyla birçok şey öğrendik diyebilirim karşılıklı olarak (st. 81-83).**

Avrupa ülkeleri ve Türkiye arasında sosyo-kültürel farklılıklar bağlamında önemli bulgular ortaya koyan Avrupa Değerler Araştırması çerçevesinde (EVS-European Values Survey), 1999/2000 yıllarında, 33 ülkede, 18 yaşın üzerinde 1000 katılımcı ile gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcılara iş, aile, boş zaman, siyaset ve din ile ilgili sorular yöneltilmiştir. “Dinin hayatlarındaki önemi” üzerine yöneltilen soruya Avrupa Birliğine ilk üye olan 15 ülke katılımcılarının %17,9’u, yeni üye ülkelerden katılımcıların % 23,1’i ve Türkiye’den katılımcıların % 81,9’u *önemlidir* cevabını vermişlerdir (www.europeanvalues.nl). Bu sonuca paralel olarak, görüşülen Erasmus öğrencilerinin bir kısmı Avrupa insanının hayatında dinin belirleyici bir unsur olmadığını ifade etmiş, öğrencilerin tamamına yakını ise, yemeklerde domuz eti ile ilgili kaygılarını dile getirerek dinin kendileri için günlük hayatlarındaki

bağlayıcılığına dikkat çekmiştir. Ancak sosyal ilişkiler açısından bu durumun Erasmus öğrencileri için engel teşkil ettiğine dair hiçbir veriye rastlanmamış, aksine dini farklılık ve benzerlikler konusunda birbirlerinden bilgi alma eğilimi tespit edilmiştir. Gerhards (2005)'e göre, din her zaman toplum kültürünün temel öğelerinden olmuştur. Ancak yapılan araştırma çerçevesinde, bu durumun, kültürlerarası etkileşim, dinler arası diyalog ve tolerans konularında bağlayıcı olmadığı öne sürülebilir.

Ayrıca Erasmus Programına katılan değişik kültürel özelliklere sahip öğrencilerin birbirlerine gelenek ve görenekleri hakkında bilgi aktarımında bulunmaları, program süresince kültürlere ait özel günleri, dini ve milli bayramları doğal süreç içerisinde hep birlikte kutlamaları, Erasmus Programının hem kültürlerarası hem de dinler arası diyaloga yönelim bağlamında katkılarını oraya koymaktadır.

Sosyo-Kültürel Etkileşimin Mesleki Gelişime Katkısı Konusunda Görüşler

Görüşmeye katılan öğretmen adaylarının tamamına yakını (10 kişi), akademik gelişme yaşadığını düşünmektedir. 9'u mesleki alanda özgüven kazandığını, 7'si yabancı dilinde gelişme yaşadığını, dil öğrenme motivasyonlarının arttığını ve hatta ikinci yabancı dilin gerekliliği konusunda görüş bildirmişlerdir. Genç'in de (2003: 183) tespit ettiği gibi Avrupa Eğitim Programları "yabancı dil öğretimi konusunu alevlendirmiştir". Ayrıca 4 görüşmeci, öğrenci-öğretmen etkileşimi konusunda kendisini daha yeterli hissettiğini belirtmiştir. Katılımcılar, farklı araç-gereçleri tanımanın, farklı öğrenme öğretme strateji - yöntem ve teknikleri kullanmanın kendilerini mesleki açıdan olumlu etkilediği görüşünde de birleşmektedirler.

Katılımcılar, iyi bir öğretmen olmak için dünyadaki gelişmeleri yakından takip etmek, sosyal bir insan olmak gerektiğini ve yaparak yaşayarak öğrenmenin önemini fark ettiklerini bildirmişlerdir. Bunun yanı sıra vizyon sahibi olduklarını açıklamışlar, kendi ülkelerinde aldıkları mesleki eğitimle, buldukları ülkedeki öğretmen yetiştirme programını karşılaştırarak benzerlik ve farklılıklar konusunda tespitlerde bulunmuşlardır.

Çok kültürlü ortamlarda yapılan eğitim, eğitimcilere insan potansiyelinin maksimize edilmesi, bireysel ihtiyaçların karşılanması, kişisel değer duygularıyla çocuğun eğitimi, güven ve yeterlilik duygularının gelişimi açısından katkı sağlar (Gay, 1994).

Ö5 kodlu öğrenci, *Yani vizyonum geliştirdiyebilirim. Görüş açım ya da derslere bakış açım geliştirdiyebilirim, çünkü çok farklı ortamlar gördüm (st. 162-163). İnsanlara karşı önyargılı olmamak gerektiğini gerçekten çok iyi öğrendim. Çünkü orada çok farklı tipte insanlar var işte piercinglerle dolaşanlar ne bileyim çok farklı tipte insanlar var ve bunlara özellikle bizim ülkemizde çok büyük bir önyargı var. Ama benim öyle de arkadaşım çok. Yani insanları olduğu gibi kabul etmeyi öğrendim diyebilirim (st. 186-188)* şeklinde görüş belirtmiştir. Eğitim bir iletişim sürecidir ve iletişim sürecinde farklılıkları kabul edip saygı duymak esastır. Bu süreçte öncelikle birey, yeryüzünde farklı değer yargıları ve inanç sistemleri olduğunu bilmelidir. Bausinger (1987), kültürlerarası iletişimin sadece kısmen, kabullenme ve uyum sağlama şeklinde, daha ziyade ise farklılıkları onaylama şeklinde gerçekleştiğini belirtmektedir.

UNESCO tarafından 1996 yılında yapılan *öğretmen eğitimi konferansı katılımcıları*, toplumlardaki farklılık ve kültürel anlayışlara ilişkin çeşitliliğin yaşaması için, eğitim sistemlerinin tek yönlü ve katı anlayışlarını geride bırakmalarını öngörmüştür. Öğretmenler hem günlük yaşamda hem de okul yaşamında kültürel ve bireysel farklılıkların çatışmaya yol açmasını önleyecek durumlar üzerinde çalışmalı ve farklılığın toplumun geçeceği olduğu öncülünden uzaklaşmamalıdır. Bu bağlamda öğretmenler; okulda düşünce ayrılıkları olabileceğini kabul ederek bunun çatışma ile değil iletişimle çözülebileceğini, bireyler arasında etkileşim ve hoşgörünün geliştirilmesi gerekliliğini ve birbirimizi geçmişte olduğundan daha fazla dinlememiz gerektiğini bilmelidirler (UNESCO, 1996).

Yurtdışı deneyimleri sayesinde önyargılardan arınmış bir öğretmenin çok kültürlü ortamlara sağlayacağı katkı tartışılmaz öneme sahiptir. Coşkun'un (1996: 249) çok kültürlü ortamlarda görevlendirilecek öğretmenlerde aranması gereken niteliklerle ilgili çalışmasında "çok dilli ve çok kültürlü yaşam bilgisi" gereklilik sıralamasında birinci sırada yer almıştır.

Öğrenci değişim programıyla daha önce yurt dışına çıkmış bir öğretmen adayının tekrar yurt dışına gitme konusunda gitmeyenlere göre daha istekli ve cesaretli davranacağı muhakkaktır (Küçük, 2006).

Bu temanın en önemli bulgularından biri de öğretmen adaylarının mesleki özgüven gelişimlerine dair görüşleridir (9 kişi). Ö2, *Mesela sosyal olmanın, donanımlı bir öğretmen olmanın gerekli olduğunu öğrendim. Yani kaç dil bilersen, o denli bakış açın değişiyor, dünyada çok farklı kişilerin olduğunu fark ediyorsun. Bu açıdan olumlu yönde bir şeyler kattığıma inanıyorum* (st.116–119). Ö6, *Oradaki öğrencilerle öğretmenlerle diyalog halindeydim, okul ortamını gördüm. Oradaki stajın bize çok faydası oldu. Bir de orda hiç Türkçe konuşmadık. İngilizce yapabileceğime dair kendime güvenim geldi* (st.75–76).

Ö7, *Okul deneyimi dersinin katkısı oldu. Okuldaki hocamız yanımızdaydı. Yani dersin asıl hocası, ...hep bizi izliyordu. O yüzden bir izlenme kaygısı yok artık bende. Dersimi herkes izleyebilir. Bir de artık onların verdiği özgüven de var* (st.98–99).

Ö9, *Oradan aldığım şeyler... mesela eğitim anlamında daha özverili olmaya çalışıyorum, daha çok çabalıyorum öğrenmeye karşı. Yani oradaki insanların planlı oluşu yaptıkları olayları bilinçli şekilde sürdürmesi beni etkiledi* (st. 53–55).

Ö12, *Okul deneyimi dersinde edindiğim bilgilerin işime yarayacağını düşünüyorum, bazı farklılıklar beni çok şaşırttı, ilginç gözlemlerim oldu, örneğin sınıfta disiplin problemi diye bir şey yok, çocukların motivasyonları güçlü, gürültü yapan arkadaşlarını kendileri uyarıyorlar, öğretmenin uyarmasına gerek kalmıyor. Devam zorunluluğu olmamasına rağmen, sınıfta devamsızlık yapan öğrenci yok, sınıfta iki öğretmen var, biri kıdemli diğeri yeni öğretmenler arasından seçilmiş. İkinci öğretmen sürekli öğrenciler arasında dolaşıp onlarla birebir ilgileniyor, grup çalışmalarında yönlendirmeler yapıyor* (st. 17–23). Öğrenci-öğretmen rolleri ve ilişkisi konusunda Ö12, *Bu programın hem kişisel gelişimime hem de mesleki geleceğime katkısı olduğunu düşünüyorum. Orda öğretmenler öğrencilerle arkadaş gibiydi, öğrencinin de itiraz etmeye ve sinirlenmeye hakkı var, öğretmen bunu hoşgörüyüyle karşılıyor. Ben de mesleki hayatımda bunu uygulamayı deneyeceğim*(st.27–30).

Yabancı dil bilmenin gerekliliği, programa katılan tüm öğretmen adayları tarafından dile getirilirken nitelikli bir öğretmenin en az iki yabancı dil bilmesi gerektiği çoğu katılımcı tarafından ifade edilmiştir. Görüşmecilerin özellikleriyle ilgili bulgulara bakıldığında, İngilizce öğretmenliği bölümünde öğrenim gören katılımcıların çoğunluğu teşkil ettiği görülmektedir. Bu öğrenciler ikinci yabancı dil olarak Almanca dersleri de almaktadırlar. Bu bulgu yabancı dil bilmenin, yurt dışına çıkma konusunda özgüven sağlayan önemli bir faktör olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bir başka faktör ise, öğrencilerin yabancı dil öğretim programlarının içerdiği “kültürlerarası iletişim” dersi kapsamında farklı kültürleri tanımaları, kültürlerarası benzerlik ve farklılıklarla ilgili bilgi sahibi olmalarıdır. Programa katılan yabancı dil öğrencileri, pasif durumdaki dil bilgilerini pratikte kullanılabilir hale getirmişler, diğer bölüm öğrencileri ise yabancı dil hatta diller öğrenme konusunda motivasyon kazanmışlardır.

Görüşmeciler, buldukları ülkenin dilini öğrenmek için katıldıkları dil kurslarında ikinci bir yabancı dil öğrenmenin daha kolay ve daha zevkli olduğu izlenimi edinmişlerdir. Bunun temel sebebi yabancı dili, konuşulduğu ülkede öğrenmenin verdiği yüksek motivasyondur. Ayrıca öğrenciler Ural - Altay dil grubuna ait olan Türkçemizden cümle yapısı ve dilbilgisi kuralları itibarıyla oldukça farklılık gösteren Hint - Avrupa dil grubuna ait İngilizce ve Almancayı öğrenmekte şimdiye kadar güçlük yaşamışlardır. Bu öğrenciler program kapsamında, İngilizce ile aynı dil grubuna ait diğer Avrupa dillerini pozitif transferler yoluyla, yani benzerliklerden yararlanarak daha kolay öğrenme ortamları bulabilmektedirler.

İkinci yabancı dil olarak Almanca dersini, eğitimleri süresinde almış olan İngilizce Öğretmenliği Programı öğrencileri Avusturya, Almanya ve İsviçre de Almancayı kullanma olanağı bulduklarını, öncelikle pasif dil bilgilerini kısa zamanda aktif hale getirdiklerini ve kaldıkları süre içinde Almanca bilgilerini oldukça ilerlettiklerini belirtmişlerdir. Bu öğrencilerin ikinci dil seviyelerinde yaşadıkları gelişme, Almanca derslerini yürüten araştırmacı tarafından da tespit edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Yapılan çalışmada elde edilen bulgular, Erasmus programına katılan öğretmen adaylarının sosyo-kültürel etkileşim sonucu kişisel ve mesleki kazanımlarını ortaya koymaktadır. Kişisel gelişimin gözlendiği temalar; özgüven ve sorunların üstesinden gelme yeteneğinde gelişim, sorumluluk üstlenme kapasitesinde artış, pozitif düşünme eğilimi, önyargıların körelmesi, kendi kültürüyle ilgili farkındalık, kültürler ve dinler arası diyaloga yönelim olarak belirlenmiştir. Mesleki gelişim açısından ise programın katılımcılara faydası; mesleki özgüven gelişimi, diğer/farklı eğitim sistemlerini tanıma, yabancı dil

seviyelerinde gelişme olarak tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların tümü yurt dışı deneyimi ve farklı kültürleri tanıma olanağı bulmuşlardır. Gu (2009), kültürlerarası ortamda yabancı öğrencilerin kişisel değişim sürecinin, kültürlerarasılık ve insani gelişim süreci ile iç içe gerçekleştiğini belirtmektedir. Katılımcıların farklı ülkelerin eğitim sistemlerini yaşayarak karşılaştırma olanağı bulmaları ve eleştirel bakış açısı kazanmaları da programın kişisel gelişime katkılarındandır.

Katılımcılar 21. yüzyılda görev yapacak öğretmenlerin farklı sosyal ve kültürel ortamlarda bulunmuş ve farklılıkları yaşamış bireyler olmaları gerektiği görüşünde birleşmişlerdir. Eğitimin iki temel ögesi öğrenci ve öğretmendir. Dünya ülkeleri eğitim sistemlerini geliştirmek için, öncelikle öğretmen yetiştirme programlarını sorgulamaktadırlar. Öğretmen niteliği eğitimin verimliliğini doğrudan etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Öğrencilerden beklenen olumlu kişisel ve akademik özellikler, öğretmenin sahip olduğu niteliklerden etkilenmektedir (Tutkun, 2000). Öğretmen adayları sadece programın yürütüldüğü ülkeyi değil fırsat ölçülerinde değişik Avrupa ülkelerini de görmektedirler, böylece genel anlamda bir Avrupa kültürüyle tanışıklık yaşamaktadırlar. Zihinlerindeki yabancı kavramı anlam değiştirmekte ve önyargılarından uzaklaşmaktadırlar.

Avrupa günümüzde hala bir proje niteliği taşımaktadır. Başarı ve başarısızlıklardan edinilen ortak deneyimlerle, politik bir birlik şeklinde gelişim gösterecektir. Bu proje her şeyden önce katkı yapılanmaları reddetmeyi ve yeniliklere hazır olmayı gerektirir. (Oberndörfer, 2006).

Araştırmada katılımcıların, program sonrasında; zaman yönetimi, planlı yaşam, sosyal aktivitelere önem verme, çok yönlü bireyler olma, mesleğinde başarılı ve bilgili bir öğretmen olma arzusu, entelektüellik, birkaç yabancı dil öğrenme arzusu ve girişimi, hobiler edinme, yeniliklere açık bireyler olma çabası içinde oldukları tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının program süresinde edindikleri kazanımlarını dönünce pekiştirmek ve devam ettirmek için çaba harcamaları etkileşimin kalıcı olduğunu göstermektedir. Böylesi bir etkileşimin kalıcı sonuçlar vermesi ise toplumdaki eğitim kalitesinin artması, globalleşen dünyada farklılıklara saygı duyan eğitimciler yetişmesi ve evrensel kültürün oluşmasına katkı sağlayacak, hoşgörü, anlayış ve barış kültürünün geliştirilmesine destek olacaktır.

Öğretmen adaylarının çoğunluğunun, günlük yaşama uyum konusunda uzun süreli bir problem yaşamadıkları ancak bazılarının ilk haftalarda dil ve uyum problemi yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların program başında yaşadıkları bu olumsuzluklar, program öncesi uyum eğitiminin yetersizliği ile ilişkilendirilebilir. Program başlamadan önce alınacak olan bu hizmetin niteliği ve kapsamı orada yaşanacak birçok sorunun minimize edilmesini sağlayacaktır. Bu noktada program sorumlularının bu konuya hassasiyetle eğilmelerinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yağcı ve arkadaşlarının (2007) yaptığı araştırmada da öğrenciler, gittikleri üniversiteye uyum sağlama konusunda yeterli rehberlik ve danışma hizmeti alamadıklarını dile getirmişlerdir. Öğrencilerin büyük bir kısmının daha önce herhangi bir yurtdışı deneyiminin olmaması ve öğrenim gördükleri alanda kültürel ya da kültürlerarası içerikli derslerle karşılaşma olanağı bulunmayan öğrencilerin de Erasmus programına katılmaları, bir hazırlık programını gerekli kılmaktadır (Ünver, 2007). Program sonunda katılımcılarla Erasmus programının kültürlerarası etkileşim boyutunu ortaya çıkaracak görüşmelerin rutin hale getirilmesinin, hazırlık programlarını güncel tutma anlamında katkı sağlayacağı bir gerçektir.

Sonuç olarak, kültürler arası eğitim ortamları sağlayan Erasmus Değişim Programları sayesinde çok dilli ve çok kültürlü bir Avrupa için, eğitim sisteminin temel ögesi öğretmen adaylarının, kültürlerarası iletişim becerilerini iyileştirmeye, yabancı dil yetilerini geliştirmeye, mesleki niteliklerini artırmaya yönelik ve ayrıca ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve önyargılara karşı başarılı bir süreç işlemektedir.

KAYNAKÇA

Bausinger, H. (1987). Kultur kontrastiv – Exotismus und interkulturelle Kommunikation. In: Wolff, Armin und Wolfgang Rug (hrsg). *Materialien Deutsch als Fremdsprache. Vermittlung fremder Kultur*. Heft: 27. S. 1–16. Regensburg: Becker-Kuns Druck.

Coşkun, H. (1996).Eğitim Teknolojisi Işığında Çok Dilli ve Çok Kültürlü Ortamlara Yönelik Öğretmen Yetiştirme Gereksinimi, Sorunları ve Olanakları. Modern Öğretmen Yetiştirmede Gelişme ve İlerlemeler Sempozyumu 96 Ankara Programı. 30 Eylül–4 Ekim. S. 237–253.

Duman, T. (1991).*Türkiye’de Orta Öğretime Öğretmen Yetiştirme (Tarihi Gelişimi)*. Ankara: MEB.

- Eßer, R (2006). Die deutschen Lehrer reden weniger und fragen mehr. Zur Relevanz des Kulturfaktors im DaF-Unterricht. In: *Zeitschrift für interkulturellen Fremdsprachenunterricht* 11:3. www.ualberta.ca/~german/ejournal/Esse1.htm
- European Values Study, 1999/2000. www.europeanvalues.nl und Zentralarchiv für empirische Sozialforschung / Köln.
- Gay, G. (1994). *A synthesis of scholarship in multicultural education*. <http://www.ncrel.org/sdrs/areas/issues/educatrs/leadrsrp/le0gay.htm> (05.04.2009).
- Genç, A. (2003). *Türkiye'de Geçmişten Günümüze Almanca Öğretimi*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Gerhards, J. (unter Mitarbeit von M. Hölsche) (2005). *Kulturelle Unterschiede in Der Europäischen Union. Ein Vergleich zwischen Mitgliedsländern, Beitrittskandidaten und der Türkei*. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften/GWV Fachverlage.
- Grosch, H., Gross, A. & Leenen, W. (2000). *Methoden interkulturellen Lehrens und Lernens*. Saarbrücken: Asko Europa-Stiftung.
- Gu, Q. (2009): Maturity and Interculturality: Chinese students' experiences in UK highereducation. In: *European Journal of Education*. Volume 44. Issue 1. Pages:37–52(<http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/fulltext/121685090/HTMLSTART>).
- Gür, G. (2006): Das Türkei bild der deutschen Presse. In: Frech, Siegfried und Mehmet Öcal (hrsg). *Europa und die Türkei*. S. 155–187. Schwalbach: Wochenschau.
- Güven, İ. (2001). Öğretmen Yetiştirme nin Uluslararası Boyutu, (UNESCO 45.Uluslar arası Eğitim Kongresi), *Milli Eğitim Dergisi*, sayı,150.
- Oberndörfer, D. (2006). Die Furcht vor der Türkei. In: Frech, Siegfried und Mehmet Öcal (hrsg). *Europa und die Türkei*. S. 189–200. Schwalbach: Wochenschau.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: 3A Arşt. Eğt. Dan.
- Kartarı, A (2006). *Farklılıklarla Yaşamak. Kültürlerarası İletişim*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Küçük, S. (2006). Kültürler Arası Konumda İki Dilli Öğrenciler İçin Öğretmen Yetiştirme ve Erasmus Programı, AKÜ, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, Haziran, 2006, s.231–251, Afyon.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş. Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*.
- (Çeviren: Dursun Bayrak, Bader Arslan, Zeynep Akyüz) Ankara: Siyasal Kitapevi Yayınları.
- Socrates Başvuru Rehberi. (2000). *Eğitim Alanında Topluluk Faaliyet Programı (2000–2006)*, Avrupa Komisyonu.
- UNESCO““The Forty-Fifth Session of International Conference on Education; Final Report, Strengthening The Role of Teachers in a Changing World, Paris, 1996.
- Tutkun, Ö. F. (2000). *Yeniden Yapılanma Sürecinde Fakülte-Uygulama Okulu İşbirliği ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar*. Edt. Akçay, Cengiz, M. Aydın Başar. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, II. Ulusal Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu Mayıs 2000. Bildiriler Kitapçığı. S. 174–178.
- Ünver, S. (2007). Interkulturelles Vorbereitungstraining Für Türkische Erasmus-Austauschstudenten. In: *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 33. S. 219–228.
- Yağcı, E, Ekinci, E., Burgaz, B. ,Kelecioğlu, H. & Ergene, T. (2007). Yurt Dışına Giden Hacettepe Üniversitesi Erasmus Öğrencilerinin Memnuniyet Düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 33: 229–239.
- Yıldırım A, Şimşek, H. (2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.